

حضور داعش در عراق و تأثیر آن بر امنیت ایران از نگاه شهروندان مهران

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۱۱/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۸/۰۲/۱۲)

هادی نجفی^۱

کارشناسی ارشد علوم سیاسی

جهانبخش مرادی

چکیده

امنیت، مقوله ایی اساسی در هر نظام اجتماعی است و جوامع، برقراری امنیت جامعه را یکی از اولویتهای خویش میدانند. هدف مقاله حاضر بررسی حضور داعش در عراق و تأثیر آن بر امنیت ایران از نگاه شهروندان مهران می باشد. جامعه آماری این مقاله کلیه شهروندان مهرانی می باشند که از میان آنها و بر اساس جدول مورگان، تعداد ۲۵۰ نفر به روش نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند. و برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. یافته ها حاکی از آن است که بین جنسیت، وضعیت تأهل و سن با احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معنی داری وجود ولی بین منشأ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان تفاوت معنی داری یافت نشد و همچنین با وجود نیروهای داعش در عراق و نزدیکی آنها به مرز مهران احساس امنیت شهروندان مهرانی بالا است و می توان نتیجه گرفت که توان نظامی و انتظامی کشور با حجم بالای یگانهای مرزی و توان بالای اطلاعاتی احساس امنیت قابل قبولی در مردم مهران به وجود آورده است و حضور نیروهای داعش در کشور عراق و نزدیکی آنها به مرز تأثیری بر کاهش احساس امنیت شهروندان مهرانی ندارد.

واژگان کلیدی: داعش، امنیت، شهروندان مهران، عراق، ایران، تروریسم

^۱ نویسنده مسئول

بخش اول: کلیات

داعش یک گروه مسلح تروریستی است که اندیشه سلفی جهادی (تکفیری) را پیشه خود کرده است و هدف سازمان دهندگان داعش نیز بازگرداندن چیزی است که آنان آن را "خلافت اسلامی و اجرای شریعت" می نامند و عراق و سوریه نیز جولانگاه عملیات داعش است. امروزه یکی از ویژگی‌های برجسته منطقه خاورمیانه بنیادگرایی اسلامی است. بنیادگرایی و تندروی‌های افراطی مهمترین موضوع تهدید کننده صلح و امنیت منطقه خاورمیانه می باشد. طی دهه‌های اخیر، خاورمیانه مرکز بحران‌های گوناگونی بوده که جهان معاصر را صحنه درگیری‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی کرده است. در این میان استفاده از ابزار تروریسم برای نیل به اهداف، از مهمترین جلوه‌های گروه‌های بنیادگرای اسلامی است. تحولات اخیر در عراق و سوریه و سیطره داعش بر بخش‌های زیادی از دو کشور نشانگر وجود مشکلات مهم و اساسی در منطقه از جمله ناکارآمدی و ضعف جدی نیروهای نظامی و امنیتی، تشدید اختلافات سیاسی و قومی - مذهبی و دست نیافتن گروه‌های سیاسی به توافق ملی، رشد گرایش‌ها و فعالیت‌های افراط‌گرایانه در عراق و سوریه و در کل منطقه می باشد. با این حال سیطره داعش بر بخش‌های سنی نشین عراق و سوریه بیشترین تهدیدات منطقه‌ای را برای جمهوری اسلامی ایران به وجود خواهد آورد، با توجه به وجود شهر مهران در نقطه صفر مرزی بر آنیم که بینیم که حضور داعش در منطقه چه تبعات و پیامدهای امنیتی‌ای را متوجه امنیت و منافع مردم شهر مهران می کند؟ در پاسخ به سوال مذکور نخست تعریف و شناسایی کلی از گروه تروریستی داعش آورده شده و سپس به پیامدهای حضور آن در منطقه پرداخته شده است. نوع روش تحقیق در این مقاله میدانی می باشد. روش تحقیق میدانی می تواند به عنوان یک رهیافت کلی و وسیع تحقیق کیفی یا روشی برای جمع آوری داده‌های کیفی در نظر گرفته شود. ایده‌ی اصلی این است که محقق به داخل میدان یا فیلد می رود تا پدیده‌ها را در وضع طبیعی خود مشاهده کند. از این رو، احتمالاً بسیار به مشاهده‌ی مشارکتی نزدیک است. محقق تحقیق میدانی نوعاً نکات مهم را یادداشت و بعد جمع آوری و تجزیه و تحلیل می کند. در سال ۲۰۰۴ میلادی تشکیل گروه "جماعه توحید و جهاد" به سرکردگی "ابومصعب الزرقاوی" در عراق اعلام شد و بیعت آن با "اسامه بن لادن" سرکرده سابق "القاعده"،

این گروه را به شاخه سازمان القاعده در عراق تبدیل نمود. این گروه با گسترش عملیات خود به یکی از قدرتمندترین گروه‌های تروریستی در عراق تبدیل شد، تا اینکه الزرقاوی در سال ۲۰۰۶ در اظهاراتی ضبط شده به صورت مصور از تشکیل "شورای مجاهدین" به سرکردگی "عبدالله رشید البغدادی" خبر داد. پس از هلاکت زرقاوی در سال ۲۰۰۶ "ابوحوزه المهاجر" به عنوان سرکرده این گروه تعیین شد. سپس در پایان همین سال نیز گروه "دولت اسلامی عراق" به ریاست "ابوعمر البغدادی" تشکیل شد. تشکیل دولت اسلامی عراق در ۱۵ اکتبر ۲۰۰۶ در پی نشست چندین گروه مسلح اعلام شد که در چارچوب معاهده موسوم به "حلف المطیین"، ابوعمر البغدادی را به عنوان سرکرده این گروه جدید انتخاب کردند. این گروه از زمان تشکیل حملات تروریستی بسیاری را در عراق برعهده گرفت. دوران سرکردگی ابوعمر شاهد گسترش عملیاتهای تروریستی همزمان همانند حمله به بانک مرکزی، وزارت دادگستری، یورش به زندانهای ابوغریب و الحوت بود. سرانجام در تاریخ دوشنبه ۱۹ آوریل ۲۰۱۰ میلادی، نظامیان آمریکایی و عراقی طی یک عملیات نظامی در منطقه الثرثار، محلی را هدف قرار دادند که ابوعمر البغدادی و ابوحوزه المهاجر در آن حضور داشتند، پس از درگیریهای شدید میان دو طرف، در آن محل دو سرکرده تروریستها به هلاکت رسیدند و تصویر اجساد آنها در رسانه‌ها منتشر شد، یک هفته بعد، این گروه تروریستی در بیانیه‌ای هلاکت البغدادی و المهاجر را رسماً اعلام کرد و پس از حدود ۱۰ روز، مجلس شورای دولت اسلامی عراق و شام ابوبکر البغدادی را به عنوان جانشین ابوعمر البغدادی و الناصرالدین الله سلیمان را به عنوان وزیر جنگ خود انتخاب کرد. با روی کار آمدن ابوبکر البغدادی، دامنه عملیات و حملات این گروه تروریستی مجدداً وسعت گرفت و همزمان با آغاز بحران در سوریه، عناصر این گروه در سوریه نیز فعال شدند. پس از آغاز بحران سوریه و درگیری گروه‌های تروریستی و مسلح مختلف با ارتش سوریه، گروه‌های تروریستی نیز در بین خود دچار اختلافات متعددی شدند و به چند گروه با عناوین گروه ارتش آزاد و ... تقسیم شدند. که علاوه بر جنگ با ارتش سوریه باهمدیگر نیز به جنگ و نبرد می‌پردازند. در اواخر سال ۲۰۱۱، گروه موسوم به جبهه النصره به سرکردگی ابومحمد الجولانی اعلام موجودیت کرد و طولی نکشید که توانمندی این گروه تروریستی با توجه به حمایت‌های گسترده برخی کشورهای منطقه‌ای به طور چشمگیری افزایش یافت تا در طی چند ماه به یکی از مهمترین و قدرتمندترین گروه‌های مسلح در سوریه

تبدیل شود. گروه داعش در نزدیکی مرز عربستان سعودی، در صحرای استان الانبار عراق که مرز وسیعی با عربستان دارد شروع به شکل گیری نمود. بدلیل شرایط صحرایی و دور افتاده استان الانبار، این منطقه کم جمعیت، تقریباً خالی از سکنه و بدور از کنترل کامل نظامی هست. این گروه در اوایل سال‌های جنگ عراق تاسیس شد. در سال ۲۰۰۴ متعهد به وفاداری و حمایت از القاعده شده و به عنوان القاعده عراق مشهور شد. در ۱۵ اکتبر ۲۰۰۶ این گروه، به یک سازمان فراگیر برای گروه‌های شورشی عراق تحت عنوان حکومت اسلامی عراق تبدیل شد. تحلیلگران گروه داعش را بازوی اصلی القاعده در منطقه می‌دانند، اما بدلیل اختلافات، جنایات و وحشی‌گری‌های علنی آن، القاعده به طور رسمی ادعای داعش را مبنی بر وابستگی به آن در سال‌های بعد رد کرد. گروه داعش از حمایت عربستان و قطر و یکسری کشورهای خلیج فارس و غربی که منافع مشترکی دارند برخوردار است. گروه داعش با استفاده از مرز مشترک با عربستان و سوریه و دریافت تسلیحات و کمک‌های نظامی از طریق این مرزها فعالیت‌های خود را در این چند سال در سوریه با تمام قوا پیش برده است. این گروه‌ک تروریستی به آسودگی از مرز بی‌در و پیکر عربستان با صحرای الانبار، هر چه را می‌خواستند به عراق و سپس از مرزهای مشابه با سوریه، به مناطق درگیری می‌رسانند. پس از فعال شدن دستگاه امنیتی عراق و مسدود شدن راه عبور تسلیحات داعش از طریق مرزهای عراق به سوریه گروه داعش در تقابل با ارتش عراق فعالیت هایش در عراق نیز شدت گرفت و در یک سال گذشته به جنگ و درگیری در یکسری شهرهای عراق مبادرت نموده و بخش‌هایی از استان‌های مرزی عراق را به تصرف خویش درآورده است (هوشی سادات ۱۳۹۳، ۱۰۱). گروه داعش به رهبری ابوبکر البغدادی علیه دولت‌های عراق و سوریه و گروه‌های مخالف دولت سوریه وارد جنگ شده است. این گروه پس از گذشت چند سال از تاسیس اش با پیشروی‌های خود بخش‌هایی از سوریه و عراق را به تصرف در آورده است. به گزارش خبرگزاری‌ها گروه داعش سومین گروه تروریستی جهان و یکی از گروه‌های قدرتمند سلفی و تفکیری با اعتقادات افراطی و بغایت ارتجاعی می‌باشد (آشوری، ۱۳۸۸، ۲۰۸). در روز نهم آوریل ۲۰۱۳ میلادی، یک پیام صوتی از طریق شبکه شیوخ الاسلام منتسب به ابوبکر البغدادی پخش شد که در آن اعلام می‌کند که جبهه النصره امتداد دولت اسلامی عراق است و در این نوار،

تشکیل "گروه دولت اسلامی عراق و شام" (داعش) را با ادغام جبهه النصره و دولت اسلامی عراق اعلام کرد (هوشی سادات ۱۳۹۳، ۱۰۹).

بخش دوم: ریشه‌ها و بسترهای داخلی ظهور و قدرت‌یابی داعش

الف) چالش‌ها و اختلافات سیاسی و مذهبی درون عراق

ساختار اجتماعی عراق، نمایانگر موزاییک رنگارنگ و متنوعی از اقوام، مذاهب و فرهنگ‌هایی است که به اقتضای موقعیت و جایگاه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، هیچ کدام نمی‌توانند بدون اعمال سطحی از خشونت، سلطه‌ای بلامنازع بر دیگر گروه‌ها و اقوام داشته باشند. کردها، اعراب سنی و شیعیان از مهمترین بازیگران بومی سیاست در عراق هستند که مطالبات و منافع بعضاً متفاوت و حتی متضادی دارند و مدیریت و تجمیع مسالمت‌آمیز منافع آنان، بسیار دشوار و نیازمند فرهنگی کثرت‌گرا و متساهل است. این ویژگی در عراق، بارزتر از دیگر جوامع چند قومی است، زیرا عراق کشوری ساختگی یا جعلی است که از دل عثمانی شکست خورده در جنگ جهانی دوم و با ساختار ظاهری دولت - ملت پدید آمده و پروژه ملت سازی در آن کامیاب نبوده است. ساختگی بودن عراق منجر به شکل‌گیری بافت بسیار نامتجانس به لحاظ ترکیب قومی - مذهبی و قبیله‌ای - طایفه‌ای در این کشور شده است که به لحاظ نداشتن تاریخ مشترکی از زندگی مسالمت‌آمیز با یکدیگر، احساس هم‌بختی و هم‌سرنوشتی نمی‌کنند و به همین دلیل است که هنوز چیزی به نام ملت عراق وجود ندارد. به بیان دیگر، تاکنون نتوانسته‌اند شور ملیت را در مردم، جانشین شور هویت قومی و قبیله‌ای کنند (آشوری ۱۳۸۸، ۲۶۸). در واقع، جامعه عراق از آغاز شکل‌گیری و شروع تحت‌الحمایگی انگلستان در سال ۱۹۲۰، جامعه ناهمگون و پرتنشی بوده است. جمعیت جامعه عراق از چند شکاف اصلی برخوردار است: ۱. شکاف مذهبی بین اکثریت شیعه و اقلیت سنی مذهب، ۲. شکاف قومی - زبانی بین اکثریت عرب و اقلیت غیر عرب کرد، ترکمن و ارمنی، ۳. شکاف بین اکثریت مسلمان و اقلیت غیر مسلمان ارمنی و آشوری (شعبانی ۱۳۸۶، ۱۶۵). اختلافات اقلیم کردستان با بغداد مانع از همگرایی لازم کردی - شیعی در برابر خطر افراط‌گرایی و تروریسم شده است، اما از آن مهمتر، اختلافات بین رهبران و گروه‌های سنی و دولت مرکزی عراق است که به خصوص به جامعه سنی عراق نیز سرایت یافته و باعث نارضایتی‌ها

و انتقادی از عملکرد دولت شده است. این اعتراضات و انتقادات سنی‌ها در حالی بود که بین گروه‌های سنی عراق و دولت اختلافات و تنش‌های مختلفی در جریان بود و عدم تفاهم برای دستیابی به راه حل‌هایی جامع برای حل اختلافات و همچنین پایان دادن به اعتراضات و انتقادات سنی‌ها، زمینه را برای حضور داعش در مناطق سنی ایجاد کرد و نفوذ داعش را در مناطق سنی تشدید کرد. مناطق سنی نشین عراق را می‌توان بستر مناسبی برای حضور و فعالیت داعش عنوان کرد. در مورد جامعه سنی عراق و رویکرد آن به داعش و تحولات امنیتی اخیر نکات متعددی قابل اشاره است. رهبران سیاسی، عشایری و مذهبی عراق به چند دسته تقسیم شده‌اند. بخشی از رهبران از دولت در مقابل داعش حمایت کرده‌اند؛ اما برخی دیگر یا موضع بی طرفانه‌ای در قبال داعش اتخاذ کرده یا به حمایت آشکار و غیر مستقیم از داعش پرداخته‌اند (اسدی ۱۳۹۳، ۱۱۸).

ب) عدم شکل‌گیری صحیح روند دولت - ملت سازی

دولت - ملت سازی فرایندی است که به دوره مدرن تعلق دارد و طی آن دولت - ملت به عنوان شکل جدیدی از ساختار سیاسی شکل گرفت. ملت سازی روندی محسوب می‌شود که طی آن زمینه‌های لازم برای شکل‌گیری و تعمیق هویت سیاسی مشترک و احساس تعلق ملی به سرزمین ایجاد می‌شود. این روند به حذف تدریجی احساس تعلق به ارزش‌های محلی و ایجاد یک دولت دموکراتیک براساس اراده عمومی مردم کمک می‌کند. با موفقیت در روند ملت سازی و ایجاد انسجام اجتماعی در یک سرزمین، روند دولت سازی آغاز می‌شود که مرحله‌ای تکمیلی برای دستیابی به حاکمیت در راستای هدف اعمال قدرت مشروع و اقتدار است. (Kazemi ۲۰۰۵، ۹)

در این میان، قدرت‌های فرا منطقه‌ای، نقش اصلی و تعیین کننده در شکل دهی به مرزها و دولت‌ها در خاورمیانه را بر عهده داشتند. بنابراین می‌توان گفت، ریشه نقص روند دولت - ملت سازی در عراق، به ابتدای شکل‌گیری عراق و پایان امپراتوری عثمانی باز می‌گردد. در عراق از بدو تاسیس این کشور، کارگزاری به نام دخالت نیروی خارجی نقش اصلی را در شکل دهی به ساختار دولت - ملت سازی داشته است. حال آنکه احساس و یکپارچگی مردمی، هویت واحد و کارگزاری به نام اراده ملی و نقش مردمی باید به ساختارهای قدرت شکل می‌داد. اگر در مقطعی نیز شاهد تثبیت اوضاع و شکل‌گیری دولتی قدرتمند در این کشور بوده ایم، دلیل آن وجود دولتی اقتدارگرا و

دیکتاتوری بود که با ابزار سرکوب توانسته بود این امر را محقق سازد. اما بعد از سقوط دیکتاتور، به خوبی محرز گردید که در عراق دولت سازی نه بر اساس خواست‌های محلی که بر اساس واقعیت‌های سیاسی، اجتماعی و امنیتی مطلوب نیروهای خارجی شکل گرفته است. در عراق کارگزار و عامل خارجی شکل دهنده اصلی به ساختار و هویت بود. (Onuf ۱۹۹۴، ۶) در واقع در عراق، همچون بسیاری از کشورهای خاورمیانه، مفهوم ملت به معنای مدرن آن یعنی وفاداری ملت به اهداف و منافع مشترک که دولت ملی را فارغ از تعلقات قومی - قبیله‌ای به وجود آورد، پدیدار نشده است. در واقع فرایند دولت - ملت سازی روند طبیعی و خود جوش خود را طی نکرده و غالباً با دخالت نیروهای خارجی و فرامنطقه‌ای صورت گرفته است. آنچه که در روند دولت - ملت سازی محور قرار می‌گیرد، افزایش انسجام بین گروه‌های اجتماعی مختلف و تقویت فرهنگ و گرایش‌های ملی به جای هویت‌های محلی است، اما روند تحولات عراق در سال‌های اخیر نه تنها به تقویت همگرایی و انسجام بیشتر منجر نشده، بلکه تعارضات، اختلافات و خشونت‌های بیشتری در میان گروه‌های عراقی ظاهر شده است. با یک بررسی اجمالی در تاریخ عراق از ۱۹۲۰ به این سو، می‌توان گفت که دولت حاکم بر این کشور، یک دولت بی ریشه یا فاقد پایگاه اجتماعی و مقبولیت فراگیر بوده است و یک دولت - ملت فراگیر که تجلی نهادین و فراگیر همه گروه بندی‌های قومی و مذهبی باشد، شکل نگرفته است. بنابراین، مهمترین ویژگی جامعه عراق از زمان تاسیس تاکنون، برخورداری از دولت‌های بی ریشه و بحران هویت یا نبود هویت ملی فراگیر و سیطره اقلیت حاکم عرب زبان سنی مذهب بر اکثریت ۸۰ درصدی جامعه درسپهر سیاسی و اجتماعی بوده است، چنین ویژگی به شکاف فزاینده دولت و جامعه یا بحران یکپارچگی در جامعه عراق انجامید. (Yamacoguz ۲۰۰۹، ۵۵)

ج) حکمرانی ضعیف و تشدید خشونت‌ها

یکی از شاخص‌های مهم در ارتباط با مشروعیت حکومت‌ها، کیفیت حکمرانی و کارآمدی حکومت‌ها در نحوه مدیریت و انجام کار ویژه‌ای گوناگون در ارتباط با جامعه شهروندان است. «حکمرانی خوب» در مقابل «حکمرانی بد» اصطلاحی است که از دهه ۱۹۸۰ به این سو طرح شده است. حکمرانی خوب عبارتست از: بهبود روش‌های اعمال حاکمیت و حکومت بر مبنای تعامل

نزدیک بین حکومت و مردم، ارائه خدمات بهتر به مردم در زمینه‌های مختلف، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری حکومت، بهبود سطح زندگی مردم یا افزایش سطح استانداردهای زندگی و جلب همکاری و وفاداری مردم برای حکمرانی بهتر. تلاش حکومت‌ها برای برقراری عدالت، امنیت، ثبات، کاهش مالیات، گسترش زیرساخت‌ها برای توسعه اشتغال و مانند آن نیز از مصادیق و نشانه‌های مهم حکمرانی خوب است (سردارنیا ۱۳۸۸، ۱۳۵). و برعکس، خشونت‌ها و جنبش‌های اعتراضی علیه حکومت‌ها تا حد زیادی ناشی از حکمرانی‌های فاسد، تبعیض‌آمیز و ضعیف است. در خصوص عراق نیز می‌توان گفت که در این کشور حکمرانی خوب به دلایل متعددی شکل نگرفته است. جامعه عراق پس از سقوط صدام، فاقد حکومت مرکزی قوی بوده و تا سال ۲۰۰۴ اعمال مستقیم حکمرانی در اختیار نیروهای ائتلاف بود. پس از ۲۰۰۴ و با وجود انتقال قدرت به عراقی‌ها حکومت‌شکننده‌ای ایجاد شد که فاقد حمایت عمومی و ناتوان از انجام کارویژه‌های عمومی در جامعه چند پاره قومی - زبانی و مذهبی مملو از تعارض‌های ریشه دار عراق قادر به تحقق حکمرانی خوب و کارآمد در عراق نبوده است. در واقع حکمرانی خوب در سطوح سیاسی، امنیتی، اقتصادی و اجتماعی دولت ملی فراگیر را می‌طلبد. این دولت قادر به تامین امنیت و ارائه خدمات به شهروندان در زمینه‌های مختلف خواهد بود. و می‌تواند توافق و اعتماد متقابل میان شهروندان و حکومت را ایجاد نماید؛ پیش شرط‌هایی که تاکنون در عراق نبوده است. به یقین، سرمایه اجتماعی و اعتماد در سطح جامعه و نیز بین دولت و جامعه می‌تواند در تقویت متقابل آن دو، تعامل و همکاری مستمر بین آنها و تثبیت حکومت و نظم موثر باشد. در غیر این صورت، حکومت و جامعه، شکننده‌تر شده و بستر برای خشونت و جنگ داخلی، آن هم در جامعه چند پاره فراهم می‌شود. در عراق، سرمایه اجتماعی و اعتماد به دلیل تعارض و شکاف‌های قومی و مذهبی و شکاف بین دولت و جامعه بسیار ضعیف بوده است و در نتیجه آن، این جامعه در فضای زمانی پس از اشغال، نتوانست بحران هویت و یکپارچگی و شکاف بین حکومت و جامعه را رفع کند و این بحران‌ها تشدید شدند. در جامعه عراق، به دلایلی که پیشتر گفته شد، هویت ملی ریشه دار شکل نگرفته و پس از اشغال نیز فرصت جدی برای تجدید حیات سیاسی و رقابت‌های غیر خشونت‌آمیز فراهم نشده است. حکومت موقت متعلق به نیروهای ائتلاف و حکومت‌شکننده متعلق به خود عراقی‌ها پس از انتقال قدرت نیز نتوانست همگرایی ملی ایجاد کند (Brinkerhoff &

(Johnson ۲۰۰۹, ۵۹۶-۵۹۷) به همین خاطر، حکومت مرکزی جدید در عراق نتوانست خود را از بنیان‌های الیگارشیکی قومی و مذهبی تا حد قابل توجهی رها کند و چنین دولت غیر فراگیر و بدون توافق بنیان‌های مدنی و ملی به دولتی شکننده تبدیل شد و در نهایت ضعف حکومت مرکزی و شکننده بودن آن، زمینه و بسترهای مناسب را برای اقدامات داعش فراهم نمود.

بخش سوم: نقش و جایگاه منطقه ای و بین المللی ایران

وقتی موضوع داعش بوجود آمد دو بحث مطرح شد: نخست، احتمال همکاری ایران و آمریکا برای سرکوب این گروه بود. میدانیم که هر دو کشور از فروپاشی و تجزیه عراق ضرر می بینند. چون این دو کشور به هر حال به گونه ای در مسائل سیاسی عراق در طی یک دهه گذشته حرف اول را میزدند و سیاست های مستقل خودشان برای تقویت دولت عراق را داشته اند. بنابراین فروپاشی عراق و ساختار سیاسی فعلی آن خود شکستی برای هر دو کشور است. به همین دلیل بحثی که مطرح شده اینکه این دو چگونه میتوانند برای این منفعت مشترک همکاری کنند. در این چارچوب، ایران و آمریکا حداقل به طرف همکاریهای غیرمستقیم در عراق برای سرکوب داعش پیش میروند. مسئله دوم این است که پدیده داعش خود یک رقابت ژئوپلیتیک بین بازیگران منطقه ای و بین المللی یعنی ایران، ترکیه و عربستان ایجاد کرده بود. شاید ریشه اصلی این مسئله به تمایل ترکیه و عربستان به مهار نقش ایران در منطقه و موضع مخالف آنها نسبت به سیاست ایران در سوریه برمی گردد است. در اینجا سیاست خارجی ایران توانسته سه کار مهم از لحاظ منفعت امنیت ملی انجام دهد: ۱. با جدی کردن موضوع تروریست منطقه ای و اتصال بحران سوریه به موضوع مبارزه با تروریست منطقه ای و بین المللی، ۲. این مسئله خود منجر به همکاریهای بیشتر منطقهای برای تقویت سیستم دولت (State) شده است. میدانیم که بعد از تحولات عربی، منطقه خاورمیانه دچار نوعی تاریکی و ابهام در نوع حکومت داری و دولت داری شده که هیچگاه در تاریخ خاورمیانه به این اندازه پیچیده نبوده است. اما مسئله داعش نوعی اجماع سیاسی بین بازیگران ایجاد کرده که زمینه همکاری های منطقه ای را فراهم می کند. برای اولین بار ایران و عربستان بطور جدی زمینه های همکاری را بررسی می کنند. همچنین همکاری بین ایران و ترکیه. یعنی داعش به عنوان یک چالش ژئوپلیتیک و ایدئولوژیک بر آمده از تحولات بهار عربی که

می‌توانست دولت‌ها را پایشانند خود مرکزی برای تقویت همکاری های منطقه ای شده است. ۳. اینکه اینکه مشروعیت مداخله نظامی بازیگران فرامنطقه ای حداقل در ابعاد گسترده زمینی هم به چالش کشیده شده است. یعنی درست است که آمریکا به هر حال در بمباران مواضع داعش و مسائل انتقال اطلاعات موقعیت این گروه کمک می کند، اما همچنان برگشت به خاک عراق و عملیات زمینی موضوعی است که با اقدام به موقع ایران در کمک به دولت عراق تقریباً منتفی شده است. البته بحث های همکاری ایران و آمریکا مطرح می شود اما اگر همکاری های این دو کشور "مقطعی" و غیرمستقیم باشد این از لحاظ تاثیرگذاری درست بر سیاست داخلی عراق به نفع امنیت ملی ایران است. به هر حال درس های این تحول از لحاظ منفعت امنیت ملی ایران این است: ۱. تکیه بر رویکردهای مستقل سیاسی و امنیتی در بحران های منطقه ای برای امنیت ملی ایران فوق العاده مهم است و ایران تا جایی که استراتژی های مستقلی داشته باشد هیچ ضرری نخواهد دید و حتی میتواند کشورهای منطقه را به خود جلب کند. ۲. روابط با همسایگان در هر شرایطی برای حفظ ثبات خوب است. چون ضرر اصلی از افزایش بی ثباتی در منطقه در درجه اول متوجه کشورهای منطقه خواهد شد و انرژی ملی آنها را خواهد گرفت. نتیجه کلی بحث اینکه، داعش ضمن آنکه تهدیدی برای امنیت ملی ایران است، توانسته به دیپلماسی منطقه ای ایران فضای جدیدی بدهد تا نقش خود را به شکل سازنده ایفا کند. بعضی از دیدگاه ها مطرح می کنند که با ظهور داعش ایران عراق را از دست داده است. ما اساساً در روابط بین الملل چنین بحثی نداریم. چون کشورها نمی توانند در حوزه حاکمیت مستقل کشورهای دیگر بدون محدودیت وارد شوند. هنر دیپلماسی کشورها در این است که نقش و نفوذ خود را در کشورهایی که در انتقال سیاسی و در موقعیت حساس هستند، به نفع منافع و امنیت ملی خود حفظ کنند. به اعتقاد من ایران توانسته این کار را در عراق انجام دهد (برزگر، ۱۳۹۳).

بخش چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور شناخت بهتر ماهیت جامعه‌ای که در مقاله مورد مطالعه قرار گرفته است و آشنایی بیشتر با متغیرهای مقاله، قبل از تجزیه و تحلیل داده‌های آماری، لازم است این داده‌ها توصیف شود. همچنین توصیف آماری داده‌ها، گامی در جهت تشخیص الگوی حاکم بر آن‌ها و پایه‌ای برای

تبیین روابط بین متغیرهایی است که در پژوهش به کار می‌رود. با توجه به نتایج بخش اول پرسشنامه (ویژگی‌های جمعیت شناختی)، اطلاعات زیر به طور خلاصه در مورد مشخصات نمونه آماری مورد نظر ارائه می‌شود. برای توصیف داده‌های حاصل از این طرح از جداول توزیع فراوانی، درصد، درصد تجمعی و... استفاده شد.

جدول ۵-۱: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
زن	۹۶	۳۸/۴
مرد	۱۵۴	۶۱/۶
جمع	۲۵۰	۱۰۰

جدول ۵-۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تأهل

تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۷۴	۲۹/۶
متأهل	۱۷۶	۷۰/۴
جمع	۲۵۰	۱۰۰

جدول ۵-۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سطح تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد معتبر

۱۲	۱۲	۳۰	دیپلم و پایین تر
۲۰	۲۰	۵۰	فوق دیپلم
۴۸/۸	۴۸/۸	۱۲۲	لیسانس
۱۹/۲	۱۹/۲	۴۸	فوق لیسانس و بالاتر
۱۰۰	۱۰۰	۲۵۰	تعداد کل

جدول ۴-۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب سن

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	سن
۰/۸	۰/۸	۲	زیر ۲۰ سال
۴۰	۳۹/۲	۹۸	۲۰ تا ۳۰ سال
۷۵/۶	۳۵/۶	۸۹	۳۰ تا ۴۰ سال
۹۶/۴	۲۰/۸	۵۲	۴۰ تا ۵۰ سال
۱۰۰	۳/۶	۹	بالای ۵۰ سال
-	۱۰۰	۲۵۰	جمع کل

جدول ۵-۵: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب محل سکونت

محل سکونت	فراوانی	درصد
شهر	۲۳۹	۹۵/۶
روستا	۱۱	۴/۴
جمع	۲۵۰	۱۰۰

پس از توصیف متغیرها در نمونه آماری در این قسمت به بررسی فرضیه‌ها و اهداف مطرح شده، توسط آزمون‌های آماری پرداخته و با استفاده از تحلیل آماری داده‌ها، درباره صحت و سقم ادعاهای پژوهش قضاوت شده است.

جدول ۵-۶: آزمون چولگی (Skewness) - کشیدگی (Kurtosis) داده‌ها

سوالات	چولگی		کشیدگی	
	آماره	خطا	آماره	خطا
سوال ۱	۰/۴۸۶	۰/۱۵۴	-۱/۷۰۳	۰/۳۰۷
سوال ۲	-۰/۸۰۱	۰/۱۵۴	-۰/۷۰۵	۰/۳۰۷
سوال ۳	-۱/۵۱۲	۰/۱۵۴	۱/۹۸۰	۰/۳۰۷
سوال ۴	-۰/۴۰۸	۰/۱۵۴	-۱/۰۹۳	۰/۳۰۷
سوال ۵	-۰/۱۱۹	۰/۱۵۴	-۱/۱۷۲	۰/۳۰۷

سوال ۶	-۱/۹۶۸	۰/۱۵۴	۲/۰۳۵	۰/۳۰۷
سوال ۷	-۱/۲۷۳	۰/۱۵۴	۱/۰۸۷	۰/۳۰۷
سوال ۸	-۰/۴۹۹	۰/۱۵۴	-۰/۸۶۰	۰/۳۰۷
سوال ۹	-۱/۱۵۴	۰/۱۵۴	۰/۰۳۹	۰/۳۰۷
سوال ۱۰	-۱/۲۵۶	۰/۱۵۴	۰/۶۸۳	۰/۳۰۷
سوال ۱۱	-۰/۷۹۰	۰/۱۵۴	-۰/۳۱۷	۰/۳۰۷
سوال ۱۲	۰/۰۳۵	۰/۱۵۴	-۱/۲۸۳	۰/۳۰۷

برای آزمون نرمال یا عدم نرمال بودن داده‌های پژوهش از آزمون چولگی - کشیدگی استفاده شده، همانگونه که در جدول (۵-۶) نشان داده شده مقدار چولگی سوالات پژوهش بین [۲،۲-] و مقدار کشیدگی بین [۳،۳-] است، پس کل سوالات نرمال می‌باشند و ما اجازه داریم از آزمون‌های پارامتریک استفاده کنیم.

آزمون ۱: بین جنسیت و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

H_0 : بین جنسیت و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین جنسیت و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

جدول ۵-۷: نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی تفاوت بین میزان احساس امنیت شهروندان مهرانی بر حسب جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی داری sig
زن	۹۶	۳/۵۹	۰/۶۰	-۴/۹۵۲	۲۴۸	۰/۰۰۰

از نتایج آزمون t چنین بر می آید که سطح معناداری برای آزمون t تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان مهرانی بر حسب جنسیت کمتر از $p < 0/01$ می باشد بنابراین بین مردان و زنان تفاوت معناداری از نظر احساس امنیت وجود دارد که بر این اساس، نیز میانگین احساس امنیت پاسخگویان مرد بالاتر از زنان است و مردان احساس امنیت بیشتری نسبت به زنان می کنند. در نتیجه فرض H_0 رد و فرضیه تحقیق H_1 تایید می شود.

آزمون ۲: بین وضعیت تأهل و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

H_0 : بین وضعیت تأهل و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین وضعیت تأهل و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

جدول ۵-۸: نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی تفاوت بین میزان احساس امنیت شهروندان مهرانی بر حسب تأهل

وضعیت تأهل	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی داری
------------	-------	---------	--------------	---	------------	---------------

sig						
۰/۰۰۰	۲۴۸	-۵/۰۵۳	۰/۵۰	۳/۵۵	۷۴	مجرد
			۰/۴۷	۳/۸۹	۱۷۶	متأهل

از نتایج آزمون t چنین بر می آید که سطح معناداری برای آزمون t تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان مهرانی بر حسب وضعیت تأهل کمتر از $p < ۰/۰۱$ می باشد بنابراین بین افراد مجرد و متأهل تفاوت معناداری از نظر احساس امنیت وجود دارد که بر این اساس، نیز میانگین احساس امنیت پاسخگویان متأهل بالاتر از افراد مجرد است و افراد متأهل احساس امنیت بیشتری نسبت به افراد مجرد دارند. در نتیجه فرض H_0 رد و فرضیه تحقیق H_1 تایید می شود.

آزمون ۳: بین منشأ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

H_0 : بین منشأ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین منشأ اجتماعی و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

جدول ۵-۹: نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی تفاوت بین میزان احساس امنیت شهروندان مهرانی بر حسب منشأ اجتماعی

محل سکونت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی داری sig
شهر	۲۳۹	۳/۷۸	۰/۵۱	-۱/۳۸۷	۲۴۸	۰/۱۶۷

روستا	۱۱	۳/۹۹	۰/۳۲		
-------	----	------	------	--	--

از نتایج آزمون t چنین بر می آید که سطح معناداری برای آزمون t تفاوت بین میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان مهرانی بر حسب منشأ اجتماعی برابر است با ۰/۱۶۷ که بیشتر از سطح خطا ($\alpha=0/05$) می باشد. بنابراین بین محل سکونت پاسخگویان و احساس امنیت آنها تفاوت معناداری وجود ندارد. در نتیجه فرض H_0 تأیید و فرضیه تحقیق H_1 رد می شود.

آزمون ۴: بین سن و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

H_0 : بین سن و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین سن و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معناداری وجود دارد.

$$H_0: \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1: \mu_1 \neq \mu_2$$

جدول ۵-۱۰: نتایج آزمون تحلیل واریانس تفاوت بین میزان احساس امنیت شهروندان مهرانی

بر حسب سن

معنی سطح داری sig	درجه آزادی	F	انحراف معیار	میانگین	تعداد	سن
۰/۰۰۰	۴-۲۴۵	۱۱/۸۳۱	۰/۴۱	۲/۴۶	۲	زیر ۲۰ سال
			۰/۴۶	۳/۶۶	۹۸	۲۰ تا ۳۰ سال
			۰/۵۳	۳/۷۷	۸۹	۳۰ تا ۴۰

					سال	
			۰/۳۸	۳/۹۹	۵۲	۴۰ تا ۵۰ سال
			۰/۲۵	۴/۳۵	۹	بالای ۵۰ سال

بر اساس نتایج آزمون تحلیل واریانس از جدول شماره (۴-۱۰) مقدار سطح معناداری برابر است با ۰/۰۰۰، بنابراین چون سطح معناداری کمتر از $p < ۰/۰۱$ می‌باشد با اطمینان ۰/۹۹ درصد فرضیه مورد تایید قرار می‌گیرد و بین سن و میزان احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معنی داری وجود دارد، بر طبق میانگین‌ها نیز هر چه سن افراد افزایش می‌یابد میزان احساس امنیت نیز بیشتر می‌شود همانطور که مشاهده می‌شود گروه سنی زیر ۲۰ سال کمترین میانگین و گروه سنی بالای ۵۰ سال بیشترین میانگین را دارند.

آزمون ۵: با وجود نیروهای داعش در عراق و نزدیکی آنها به مرز مهران احساس امنیت شهروندان مهرانی بالا است.

$$\mu_1 = \mu_2: H_0$$

$$\mu_1 \neq \mu_2: H_1$$

جدول ۵-۱۱: نتایج حاصل از آزمون t مستقل تک نمونه‌ای

۹۵٪ فاصله اطمینان		اختلاف میانگین	p-value سطح معنی داری	درجه آزادی	مستقل t	انحراف معیار	ردیف میانگین
پیشینه	کمینه						

احساس امنیت	۳/۷۹	۰/۵۰	۲۴/۶۷	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۷۹	۰/۷۲۳۹	۰/۸۴۹۵
-------------	------	------	-------	-----	-------	------	--------	--------

در جدول فوق با استفاده از آزمون t (تک نمونه‌ای) به بررسی تأثیر وجود نیروهای داعش در عراق و نزدیکی آن به مرز مهران بر احساس امنیت شهروندان مهرانی می‌پردازد. همانطوریکه در جدول (۴-۱۱) مشاهده می‌شود، مقدار آماره $t=24/67$ می‌باشد که خارج از بازه (۱/۹۶، -۱/۹۶) است لذا فرض H_0 رد و فرض H_1 تأیید می‌گردد علاوه بر آن سطح معنی داری آزمون t برابر $p=0/000$ کمتر از سطح خطا ($\alpha=0/05$) است که در سطح اطمینان مورد قبولی قرار دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با وجود نیروهای داعش در عراق و نزدیکی آنها به مرز مهران احساس امنیت شهروندان مهرانی بالا است. چون همانطور که مشاهده می‌شود میانگین نمره احساس امنیت مردم شهر مهران ۳/۷۹ می‌باشد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

نتایج نشان می‌دهد بین سن، وضعیت تأهل، جنسیت و احساس امنیت شهروندان مهرانی تفاوت معنی داری وجود دارد و افراد متأهل و مسن تر احساس امنیت بیشتری نسبت به مجردین و جوان-ترها دارند و همچنین احساس امنیت آقایان بیشتر از خانم‌ها می‌باشد. و به طور کلی سطح امنیت مردم مرزنشین شهر مهران با وجود نیروهای داعش در کشور عراق بالا می‌باشد و مردم مهران به نیروهای انتظامی، ارتش و سپاه جمهوری اسلامی ایران در تأمین امنیت کشور ایمان دارند و با اطمینان خاطر و هیچگونه هراسی در شهر مهران زندگی می‌کنند. با توجه به اهمیت امنیت اجتماعی در جامع باید در جست و جوی راههای بود که زمینه افزایش آن فراهم آید. هدف این است که پیشنهادهای مقاله با توجه مطالعات نظری، و یافته های تجربی تحقیق به دست آید، از این رو با توجه نتایج تحقیق می‌توان پیشنهاد های زیر را بیان کرد:

۱. یکی از عوامل تأثیر گذار بر امنیت اجتماعی جنس است. با توجه به اینکه زنان احساس امنیت کمتری نسبت به مردان دارند برای ارتقای امنیت زنان پیشنهاد جلسات توجیهی و آموزشی از سوی مراکز نظامی و امنیتی ارائه گردد.

۲. افزایش تدابیر امنیتی در هنگام ورود و خروج اتباع خارجی در جهت حفظ امنیت اجتماعی شهروندان مهران .

۳. یکی از عوامل تاثیر گذار بر امنیت اجتماعی سن است و با توجه به اینکه گروه سنی زیر ۲۰ سال احساس امنیت کمتری می کنند. مدارس و دانشگاهها باید به موضوع اهمیت بیشتری بدهند . و جهت ارتقای امنیت این گروه سنی می توانند با نیروهای انتظامی همکاری کنند.

۴. اطلاع رسانی و آگاه سازی به عشایر ساکن در مجاورت نوار مرزی در جهت آمادگی و همکاری با یگان های مرزی.

۵. با توجه به حضور داعش در عراق و مجاورت شهر مرزی مهران با این کشور ، یکی از پیشنهاد ها برای ارتقای امنیت اجتماعی این است ، که نباید به اخبار پراکنده و سایت های نامعتبر به عنوان منبع موثق رسمی کشور قرار دهند.

منابع و مآخذ

- آشوری، داریوش، (۱۳۸۸)، هویت ملی و پروژه ملت سازی، در پرسه‌ها و پرسه‌ها، تهران: آگه.

- اسدی، علی اکبر، (۱۳۸۷)، «تحولات و مسائل جدید عراق و رویکرد ایران»، تهران، انتشارات شادان.

- اسدی، علی اکبر، (۱۳۹۳)، خیزش داعش و بحران امنیتی در عراق، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

- برزگر، کیهان (۱۳۹۳) "تحولات اخیر عراق و امنیت ملی ایران"، پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه.

- سردار نیا، خلیل اله، (۱۳۸۸)، اثر سرمایه اجتماعی بر حکمرانی خوب، ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی، سال بیست و سوم، فروردین و اردیبهشت، شماره ۲۶۰ - ۲۵۹.

- شعبانی، محمد، (۱۳۸۶)، تحولات ژئوپلیتیکی عراق و تاثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.

- هوشی سادات، سید محمد، (۱۳۹۳)، داعش؛ میراث سیاسی غربی - غربی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

پروہشکاه علوم انسانی ومطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی